

Skleněné korálky doby bronzové a halštatské

Starší doba bronzová

První skleněný nález z našeho území patří Únětické kultuře. Objevují se válcové, malé kruhové, malé bikónické a segmentované cylindrické korálky z opakního materiálu modrozelené barvy. Jsou vyrobeny z fajánse nebo skelné fajánse. Dnes pojem „fajáns“ znamená předmět vyrobený z křemičitého materiálu s povrchovou glazurou. Mezi fajánsí a sklem je několik výrobních mezistupňů (skelná fajáns s neidentifikovatelnou glazurou, celé tělo korálku je plně barevné).

České, moravské i slovenské nálezy časné DB jsou vyrobeny převážně ze skelné fajánsi. Nálezy pochází z hrobů ve východních a středních Čechách (Horní Příim, Měník, Polepy, atd.). Fajáns byla vyráběna nejdříve v Mezopotámii, pak se znalost výroby šířila do Egypta, Indie, ve 2. tis. na Krétu. Předpokládá se, že korálky byly do Evropy importovány spíše z Mezopotámie než z Egypta. Třetí možností je, že korálky vyráběli putující řemeslníci, kteří s sebou přinášeli surový materiál a zpracovávali ho na různých místech přidáním místních komponentů. Další možností je místní původ. Zatím ale v Evropě nebyly objeveny žádné výrobní areály.

Střední doba bronzová

Stagnuje produkce skla, korálky z toho období jsou vzácné. Vyskytují se hlavně u mohylových kultur v západních a severních Čechách. Z moravského prostředí pochází nálezy z Oblekovic a Slížan. Korálky mají kulovitý, kruhový nebo zaoblený tvar, většinou jsou vyrobeny z průsvitného materiálu. Poprvé u nás jde o sklo homogenní struktury s hladkým povrchem. Převládají modrozelené a světle modré odstíny. Liší se od korálků egejského nebo egyptského původu. Objevují se i fajánsové korálky. Manufaktury na výrobu fajánse stále pokračovaly v klasických centrech jako Mezopotámie, Sýrie, Palestina, Egypt, Egejská oblast. Sklo a skleněné korálky začaly být vyráběny kolem 1600 BC. Z tohoto období máme doklady časných kontaktů s Blízkým Východem, ale sklo k nám mohlo být dováženo také z egejské oblasti.

Mladší a pozdní doba bronzová

Výzkum skel z depotu v Allendorfu v Hessenku ukázal na současnou existenci skel typu LMHK, HMG a LMG v období nástupu LMG, který nahradil předchozí typy. Skla typu LMHK jsou z mladší až pozdní doby bronzové známa na více než 30 lokalitách v Evropě. Jde o zcela nový typ skla bez paralel mimo kontinentální Evropu. Typ HMG byl vyráběn na Předním Východě z alkálií získaných z popela rostlin, od střední DB do počátku halštatu. Typ LMHK se považuje za severoitalský vynález, byl zjištěn i ve skelné fázi fajánsových korálků.

V mladší DB v kontextu knovízské kultury se vedle monochromních modrozelených skleněných korálků poprvé objevují také korálky polychromní původem ze severoitalské Fratessiny. Pravděpodobně všechny korálky pochází z popelnicových hrobů, jen jeden z depotu bronzů ze Středokluk. V knovízské kultuře korálky představují nadregionální importy a byly zřejmě majetkem elity. Byly zhotoveny technikou navíjení, sklo je průsvitné, ale nehomogenní, modrozelené barvy. Skla, kromě jednoho vzorku, byla identifikována jako mixed alkali nebo LMHK. Henderson vystoupil s tezí, že skla LMHK byla vyráběna v severní Itálii v době nedostatku skla kvůli úpadku mykénské kultury. Z období od BD do HB je z Čech známo přes 237 korálků, z Moravy je známo přes 500 korálků. Z období kultury PP na Moravě je známo přes 200 nálezů. Nejběžnějším typem rozšířeným po celé Evropě jsou průsvitné korálky kruhového tvaru světle modré nebo modrozelené barvy.

HC

Z halštatu C známe málo nálezů, máme potíže s datováním kvůli přetrvávání některých typů do HD, jen málo korálek lze zařadit přesně do HC. Vyskytují se velké kulaté korálky z modrého nebo zeleného skla, které přetrvávají do HD/LTA. Pro tento typ neznáme manufaktury. Dále se objevují korálky s dekorem z hnědého nebo černého matrixu s bílou nebo žlutou dekorací. Korálky s koncentrickými prstenci jsou známy pouze z Moravy. Charakteristické jsou také žebrované korálky s lineární výzdobou, jedná se o importy ze severní Itálie nebo Slovinska. Posledním typem s diagnostickou hodnotou jsou korálky jihovýchodního původu se žlutou vlnitou linií. V HC pokračuje rozvoj evropského sklářství, do popředí se kromě severní Itálie dostává i Slovinsko. Středoevropské nálezy skla zachycují obchod na velké vzdálenosti. Jako protihodnota mohl sloužit jantar.

HD1 - 2

V této fázi se objevují jen sporadické importy skleněných korálek, dále přetrvávají velké monochromní korálky. Do tohoto období patří také nález z jeskyně Býčí skála. Bylo zde nalezeno přes 4500 korálek s očky, ale chyběly korálky s modrobílými očky, což by svědčilo o místní sklářské dílně. Druhou možností je, že k nám byly importovány z Egypta nebo Blízkého východu. Z Moravy je známo přes 60 exemplářů korálek s koncentrickými prstenci z HC a HD. Prototyp těchto korálek pochází z Itálie z HA. Jednou z nejpočetnějších skupin v Čechách jsou korálky se žlutou vlnovkou, kterých bylo nalezeno 62. Ze Slatinek ze slezsko-platěnické kultury pochází náhrdelník z černých korálek, podobné korálky byly vyráběny ve Frattesině. Dalším typem jsou opakní žebrované korálky s bílou lineární výzdobou.

HD/LTA

Nálezy z HD2/3 a HD3/LTA jsou reprezentovány korálky s modrobílými nebo hnědobílými očky, s kapkami, s očky a kapkami skla, s vlnovkou. Tyto typy mohou pocházet okolí středozevního moře, jihovýchodní Evropy a možná z centrální Evropy. Obchod a kulturní kontakty s jihovýchodní Evropou jsou živější. Pouze v HD/LTA lze v Čechách identifikovat několik náhrdelníků skládajících se z desítek korálek, to by svědčilo o relativně snadné dostupnosti skla díky intenzivnímu obchodu nebo místní produkci.

Z tohoto období známe také žebrované soudkovité korálky z průsvitného bezbarvého, modrého nebo kobaltového skla, které jsou značně rozšířené ve Středomoří. Nálezy na našem území se objevují spolu se žlutými korálky s očky, kterých známe přes 400 ze 104 lokalit z Čech. Z období HD/LTA také pochází nálezy 14 větších sad.

Užití a význam korálek

Většina nálezů je interpretována jako náhrdelníky, další nálezy jako náramky (navlečené na otevřeném nebo spirálovitě stočeném bronzovém drátku), někdy jsou korálky nalézány také u kotníků nebo našité na textilu nebo. Korálky mohly být také součástí jehlic a spon (umístěné pod hlavici nebo přímo nahradily hlavici). Většina nálezů pochází z hrobů žen a dětí. Korálky byly také součástí některých depotů, např. z Lípy, Horního Lochova, atd. Někteří badatelé interpretují korálky s očky jako amulety s ochrannou funkcí.

Literatura

- VENCLOVÁ, N. - HULÍNSKÝ, V. - HENDERSON, J. - CHENERY, S. - ŠULOVÁ, L. - HLOŽEK, J. 2011: Late Bronze Age mixed-alkali glasses from Bohemia, AR 63/4, 559-585.
- VENCLOVÁ, N. 1990: Prehistoric glass in Bohemia. Praha.